

При секоја посета на земја од нашиот регион, не можам да го избегнам рефренот кој ми вели дека Балканот го изгуби својот лик и одраз. Она што денес го гледаме е слика во скршено огледало. Секое делче од огледалцето е свет за себе. Тој микросвет е толку затворен, аутистичен и обзема со сопствените хималајски проблеми, што губи и желба и моќ да погледне околу себе. Евентуалниот поглед преку границата е од страв дека соседите ве претркале во битката за освојување на симпатиите на меѓународната заедница, во трката по членство во НАТО/ЕУ, по странски инвеститори и што ли уште не! Овој регион и не верува дека е регион; земјите во него повеќе сакаат да веруваат дека случајно се делче од една "европска сложувалка", која некоја чудна и несреќна судбина го сместила токму на проклетниот Балкан, иако по сите параметри, овоземски и Божји, ѝ припаѓа и отсекогаш наводно ѝ припаѓал на западната цивилизација.

Кога учествувам на регионални собири најнапред ме опфаќа чувство дека не припаѓам таму, дека Македонија не е дел на таа екс ЈУ приказна и дека најверојатно ме поканиле само да го подобрат впечатокот за дијапазонот на поканети учесници од што повеќе земји. Сè додека ме држи тој впечаток дека всушност и никој не очекува од мене да додадам нешто за нивниот (босанско-српско-хрватски) Гордиев јазол на крв, злосторства и сиромаштија, помислувам дека ќе останам нем набљудувач. Но, минута по минута почнувам да сфаќам дека тие не се свесни колку си личиме едни на други, но и дека искуствата на мојата држава фантастично се вклопуваат во општата слика за регионот. Не плашете се, овде не станува збор за приказна за некаква повампирена или не дај Боже обновенена Југославија.

На последната конференција во Сараево регионот го лоциравме некаде во сивата зона меѓу недовршената транзиција и перспективите за евроинтеграција. Како некој кој доаѓа од Македонија јас располагавам со најмалку две предности во однос на другите колеги. Прво, доаѓам од држава која не е оптоварена со нивните меѓусебни трауми (што не значи дека сум имуна на

Билјана ВАНКОВСКА

“
*Vo vreme na op{ t a
i zmama, ka ` uvawet o
na vist i nat a st anuva
revoluci oneren ~i n*
”

XORX ORVEL

сопствените трауми од последниве години), па затоа сум објективен и непристрасен соговорник. Но, од друга страна, пак, доаѓам и од држава која минала низ многу фази за кои тие допрва сонуваат (како, на пример, за членство во Партнерство за мир, Договор за асоцијација и стабилизација, па дури и кандидатски статус за членство во ЕУ). Без да бидам "Баба Ванѓа" можам да им кажам малку да "оладат" во своите нереални очекувања; всушност, нашето членување во Партнерството не нè спречи да се втурнеме во конфликт, а кандидатскиот статус го заработивме само со еден адут - имплементација на Рам-

ковниот договор. Така, ги слушам колегите (со висок етички, интелектуален и критички кредибилитет), кои велат: "Ние сме уникатна држава", "Ова го има само кај нас", "Па, ние и не знаеме дали сме воопшто држава", "Транзицијата уште не сме ја ниту почнале". Во тој момент веќе ми станува забавно, но и тажно, зашто со цела низа аргументи можам да им кажам дека и ние сме уникатна држава, дека и ова што го има кај нас никаде го нема и сè во тој стил. А за тоа дали сме држава, зборуваат фактите: немаме признаено име, имаме една недемаркирана граница, имаме територии во кои некои типови се однесуваат како

да се нивни вилаети. Еве, само за последниов навод ќе ви го цитирам она што неодамна ми го потврди колега од Велика Британија. Вели: "Чуден е овој Али Ахмети, нема секретарка, нема службена канцеларија, дипломатите и аналитичарите од странство ги прима во Шипковица, а богам за да закажете состанок со него најпотребен ви е мобилниот телефон на неговиот возач (и секако, кога конечно ќе го сретнете, морате да имате преведувач)".

Можеби некој ќе забележи дека, ако ништо друго, во однос на комшииве сме понапред во транзицијата. Така е, нема што: ние веќе сè распродадовме, арамиите сè распарчија и исприватизираа - што за своја сметка, што за слатки провизии од странците. Но, сè тоа не го менува фактот дека нашата транзиција можеби е завршена, ама дефинитивно неуспешна - гледано од аспект на граѓаните и нивната благосостојба, односно од аспект на создавање слободна пазарна економија, во која ќе има услови за вработувања, одржлив развој и елиминација на корупцијата. Споредбата на економската состојба и социјалната карта на населението од земјиве

низ прозорецот да ви се стегне грлото, гледајќи во гробиштата во самиот град или во злокобните брда од кои очекувате да припука. И Хрватите и Србите и Босанците секогаш можат да кажат дека војната е главниот, ако не и единствениот, виновник за нивната сегашна несреќа. Тие имаат и на кого со прст да покажат и да го проколнуваат, без оглед дали тој се вика Туѓман, Милошевиќ или Изетбеговиќ. А ние, што ние правевме додека кај нив се гинеше? Како го искористивмеgratis периодот од десет години (макар лажен) мир? Кого ние да обвиниме: оние двајца голобради премиери, или стариот лисец, или новопечените тајкуни кои заработуваа во време на санкции и на блокади? Или самите себе?

Во текот на сараевскиот собир посветен на цивилното општество, мислев-мислев и не најдов ниту еден пример на наш дисидент, ниту трага од нешто што се вика интелектуална критичка маса. Наместо "Жени во црно" и феминистки, ние ја имаме Савче и нејзиниот АФЖ, наместо прогресивно движење од типот на граѓанско или антивоено движење, ние ја имаме ка-

откако го изгубивме мирот нè убедија дека треба да си траеме затоа што ќе сме го загрозеле примирјето - конечно, денес Македонија има замолчано цивилно општество и тивки интелектуалци, кои најмногу се грижат за својата кожичка и сонуваат за кооптација во министерска фотелја или барем управен одбор.

Но, токму тука некаде, во денешнава фаза се препознава еден крунски доказ дека сме на истиот брод, без оглед на сите премрежија од изминатите петнаесет години. Станува збор за замолчувањето и за пресијата под која се наоѓаме сите, а во контекст на она што се вика евроинтеграционен приоритет. Општиот заклучок од нашата научна средба беше дека она што не успеа да го стори, на пример, еден Милошевиќ со својата идеологија и репресивниот апарат т.е. да ја замолчи интелектуалната свест и совест и критичкиот дух, денес сосема успешно го прави новата 'демократска' влада. Популистичките вождови, главно, ги игнорираа интелектуалците кои лаеја додека караванот си минуваше, затоа што нивната главна целна група беа граѓаните со запалена нацио-

БАЛКАНСКИ МАТРИКС

КАКО НИЕ ГО ИСКОРИСТИВМЕ ГРАТИС ПЕРИОДОТ ОД ДЕСЕТ ГОДИНИ (МАКАР ЛАЖЕН) МИР? КОГО НИЕ ДА ОБВИНИМЕ: ОНИЕ ДВАЈЦА ГОЛОБРАДИ ПРЕМИЕРИ, ИЛИ СТАРИОТ ЛИСЕЦ, ИЛИ НОВОПЕЧЕНИТЕ ТАЈКУНИ КОИ ЗАРАБОТУВАА ВО ВРЕМЕ НА САНКЦИИ И НА БЛОКАДИ? ИЛИ САМИТЕ СЕБЕ?

"СПОМЕНУВАЈТЕ ЈА МАКЕДОНИЈА САМО ДОБРО, ИНАКУ ЌЕ ВЕ ОБВИНИМЕ ДЕКА НЕ СИ ЈА САКАТЕ ДРЖАВАТА И ЈА МИНИРАТЕ НЕЈЗИНАТА ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА!"

кои велат дека не ја завршиле транзицијата (Србија, Албанија, Босна, па и Хрватска), со онаа која владее кај нас (во наводно успешната приказна), покажува дека сè ви доаѓа на исто: стотици илјади невработени, непостоечка економија (освен онаа сивата), никакви перспективи за развој, одлив на мозоци (т.е. на младите генерации), луѓе со изгубено достоинство и запретани во контејнерите во потрага по храна, валкани улици и оронати згради. Верувајте, овој опис за спомнатите земји го добивате од луѓето кои живеат и работат таму - и ако се потрудите ќе ги слушнете од разни страни, почнувајќи од такси-возачот кој ве превезува од аеродромот, од пријателот кого го среќавате на кафе-муабет и кадаиф, па сè до учесниците на собирот на врвни интелектуалци. Она што особено ме погодува е срамот кога зборувам за нашата беда, а никогаш не минавме низ ужасите на војните кои тие ги искусија! Во Сараево е тешко да зборувате и да правите споредби за било што: доволен е поглед

марилата на Владе Милчин, наместо вечни дисиденти и морални цинови од типот на Пуховски, ние го имаме Фрчко (кој, не заборавајте, почна со Форум за човекови права за да заврши како повеќекратен ексминистер т.е. соучесник во денешнава трагикомедија, колумнист и близок на еден друг Форум). "Челикот" - интелектуалната елита и критичкиот дух во другите земји во регионот - се калеше во битки со диктатори, со полициски прогони, па дури и се соочуваше со повици за јавен линч на оние кои се спротивставуваа на доминантната матрица. Општествата им се на колена, Дејтонската тројка (Туѓман, Милошевиќ и Изетбеговиќ) замина од овој свет, оставајќи ги живи феномените на Туѓманизмот или Милошевиќизмот, но барем има кој да зборува гласно и да се бори одважно. Ние во Македонија останавме мекушци од оазата на мирот, кога беше грев да се напаѓа врхушката, затоа што нè убедија да веруваме дека треба сè да истрпиме само за да биде мир; дури и

налистичка крв и поттикнат страв од "другиот". За својот имиџ во меѓународната заедница Туѓман или Милошевиќ се грижеа колку за ланскиот снег, потпирајќи се на девизата "што полошо, тоа подобро" (за останување на власт).

Но, денес политичкиот пејзаж во регионот изгледа поинаку: сите одеднаш се демократи, многу зависни и чувствителни од она што за нив го мислат во Брисел (или Вашингтон). Сега приказната се менува, па затоа е и можно вашиот сопствен претседател да појде во Брисел во 2004 година за да се пожали како народот му бил националистички, додека тој ете прави сè за да го отргне од "популистичките методи на референдумското изјаснување" (сиц!). Кога критиката доаѓа од страна на граѓаните, нашиве демократи мува не ги лази, но кога некој од интелектуалниот свет ќе отвори уста - тогаш станува државен предавник бр. 1. Тој е поопасен од популистичкиот им народ, затоа што е респектиран, умен и флуентен да ја раскаже вистинската историја зад виртуелната стварност на кобајаги Европската Македонија. Но, тука на сцена стапува "златната резерва" од оние "форумине" кои од позиција на не-владин про-државен сектор ќе лиферува кампања "Споменувајте ја Македонија само добро - инаку ќе ве обвиниме дека не си ја сакате државата и ја минирате нејзината европска интеграција". Не знам дали е за утеха, ама вака се однесуваат и останатите благонадежни проевропски влади во регионот. Само ја заменија идеологијата на комунизмот со идеологијата на европеизмот - ништо друго!